

Oborový komentář k hodnocení podle Modulu 2

Ford: 5. 4. Sociology

Komentář vypracoval: doc. RNDr. Zdeněk Čermák, CSc.

Datum zpracování: 24. 8. 2020

Databáze: Web of Science

Základní otázky – obory FORD

1. Jaká je úroveň oboru v ČR v mezinárodním srovnání? (Je podle vašeho odborného názoru komentovaný obor – při pohledu neomezujícím se pouze na bibliometrická data - na úrovni srovnatelné s vyspělými zeměmi? Případně srovnatelný se zeměmi s obdobnými, pro daný obor relevantními, podmínkami - kulturními, ekonomickými, společenskými)

Oproti loňskému hodnocení byly podkladové materiály rozšířeny o některé další informace. Jedná se mimo jiné o údaje o mezinárodní spolupráci, reprint autorech a podílů produkce Česka ve srovnání s EU15. Za velmi důležité také považuji uvedení podílů jednotlivých WoS kategorií na profilu celého oboru FORD. Přes toto rozšíření informací je stále problematické provést odpovídající hodnocení oboru. Za hlavní nedostatek považuji absenci dat, která by umožnila srovnávat uvedené výstupy s velikostí daného oboru. Jsou pouze uváděny data za FTE VaV sektoru a populací Česka a EU15. To ovšem výrazně omezuje provedení kvalitativního hodnocení oboru ve srovnání s EU nebo celým světem. Další problémy souvisejí s vymezením oboru FORD, resp. kategorií WoS a lze je jen obtížně překonat. S přihlédnutím k těmto výhradám lze přistoupit k rámcovému hodnocení oboru 5.4 Sociology v rámci Česka a v mezinárodním kontextu.

Podklady pro současné hodnocení bibliometrické analýzy vycházejí z údajů za publikace v letech 2016 až 2018. Za toto období vstupuje v oboru 5.4 Sociology do hodnocení za Česko 331 výsledků (z toho 100 za rok 2016, 115 za rok 2017 a 116 za rok 2018). Relativní rozložení ani absolutní počty výsledků podle kvartilů nevyznívají ve srovnání s EU15 resp. celým světem příliš příznivě. Do Q1+Q2 patří v Česku 35 % výstupů z české produkce (EU15 63 %) a do Q3+Q4 65 % z české produkce (EU15 37 %), s tím, že v ČR zcela dominuje Q4 se 48 % výsledků. Ani absolutní publikační produkce ČR vztažená k produkci EU15 není vysoká: produkce ČR představuje 1,07 % produkce EU15, přičemž populace ČR představuje 2,59 % EU15, respektive 2,29 % FTE akademických pracovníků VaV. Po zohlednění rozdílných populačních velikostí jsou tedy výsledky ještě horší než zobrazuje graf 3. Ford Sociology tak v tomto případě ve skupinách D1, Q1 a Q2 produkuje pouze 16 %, 19 % a 26 % toho, co v průměru produkuje země EU15. I když tyto charakteristiky částečně vypovídají o produktivitě, stále jde o příliš hrubá data. Jak již bylo uvedeno výše, potřebovali bychom údaje o FTE za obor respektive objem veřejné finanční podpory oboru ČR vs. EU15.

Uvedené základní bibliometrické charakteristiky, ať již se jedná o celkovou produkci, či její relativní rozložení do kvartilů s extrémním zastoupením Q4, se v průběhu tří sledovaných let v zásadě neměnily. Řada komentářů publikovaných v bibliometrických hodnoceních v minulých letech tak zůstává v platnosti. Vyšší zastoupení publikačních výstupů v Q4 lze částečně odůvodnit, podobně jako v celé oborové skupině Social Sciences, existencí řady specifík spojených s regionální povahou zkoumaných problémů a tím i nižším potenciálem pro uplatnitelnost vědeckých textů na mezinárodní úrovni. Řada výzkumných témat má národní význam a v mezinárodní konkurenci s velkými evropskými státy nejsou

pro prestižní časopisy natolik atraktivní. V této souvislosti je pak třeba upozornit na vysoké zastoupení profilujícího domácího časopisu (Sociologický časopis/Czech Sociological Review), kde spolu s obdobným slovenským časopisem (Sociológia/Slovak Sociological Review) je publikována více jak jedna třetina z celkového počtu 331 českých výstupů oboru.¹ Publikování v národních časopisech, v národním jazyce je velmi důležité a pro obor nezbytné, přitom ale vede k tomu, že česká sociologie při použití této metodiky hodnocení může v mezinárodním srovnání ztrácet „body“. Na druhé straně je potřeba uvést, zvláště při pohledu na výsledky úžeji vymezené kategorie WoS Sociology (viz dále v textu), že i přes uvedené poznámky k metodice bibliografického hodnocení, česká sociologie (v užším slova smyslu) za evropskými kvalitativními parametry pravděpodobně zaostává.

2. Je tato úroveň adekvátně reflektována zpracovanou bibliometrickou analýzou? Je zde rovněž možnost stručně uvést významné znaky publikační kvality a publikační zvyklosti oboru neobsažené v analýze Modulu 2.

Bibliometrická analýza je pro obory v rámci skupiny Ford 5.4 Sociology důležitým hodnotícím kritériem s významnou relativně objektivní vypovídací schopností umožňující mezinárodní a do určité míry i mezioborové srovnání výkonnosti. Jak již bylo výše uvedeno, bylo by vhodné charakteristiky doplnit o údaje umožňující hodnotit publikační produktivitu oboru. Výše uvedená národní specifičnost oboru přeci jen trochu snižuje vypovídací schopnost bibliometrické analýzy, zvláště ve srovnání např. s přírodovědnými obory. Významná část publikačních výstupů je i v knižní podobě, a proto je nezbytnou součástí hodnocení oboru jejich recenzní posouzení, což se děje v rámci modulu 1 (M1 hodnocení).

3. Má obor vysokou úroveň své produkce v D1 a Q1 ve srovnání s EU15 a se světem? Dochází v daném oboru k nadprodukcí v nejméně kvalitním segmentu Q4 ve srovnání s EU15 resp. se světem? Pokud ano, jak byste ji vysvětlili?

Jak již bylo konstatováno výše, je produkce v tomto FORDu v časopisech spadajících do pásem D1 i Q1 výrazně pod evropskými i světovými hodnotami (zhruba na zhruba na 16% a 19% oproti průměru EU15 při zohlednění populační velikosti), naopak vykazuje extrémně vysokou nadprodukcí v Q4. Možné vysvětlení např. ve vazbě na národní povahu tematického zaměření publikací viz výše. Zajímavý je ovšem rozdílný podíl jednotlivých WoS kategorií na celkových výsledcích FORDu. Zatímco kategorie Anthropology a Social Sciences-Mathematical Methods s celkovým podílem na výstupech FORDu 34 % jsou zastoupeny v Q1 64 %, u „jádrové“ kategorie Sociology (celkový podíl 53%) je zastoupení v Q1 pouhých 15%. Naopak tato WoS kategorie výrazně dominuje v Q4, kde má zastoupení 82 %.

4. Má v daném oboru význam institut korespondujícího (reprint) autora? Jaké je v daném oboru relativní zastoupení těchto výsledků? Můžete tyto výsledky nějak blíže charakterizovat (viz konkrétní výsledky v příloze)?

Hodnocení významu reprint autora je diskutabilní. Často může jít o formální, administrativní záležitost, která nepřináší informaci o instituci, kde bylo těžiště výzkumných aktivit. Praxe v jednotlivých časopisech je vzhledem k heterogenitě FORDu rozdílná. Z 331 výstupů, které vstupují do hodnocení má 81 % českého autora. Tento podíl logicky roste od Q1 s 53,3% ke Q4 s 93,7% a souvisí samozřejmě s mezinárodní spoluprací (viz dále).

¹ Oba časopisy vydávají ročně šest čísel, dvě z toho jsou anglická.

5. Jaké je v daném oboru zastoupení výsledků vytvořených ve velkých kolaboracích? Jaký je podle vašeho názoru autorský přínos domácích institucí na takových výsledcích (viz konkrétní výsledky v příloze)?

Velké kolaborace v tomto FORDU nejsou, není to pro tyto obory typické.

6. Jaký je v daném oboru rozsah mezinárodní spolupráce při tvorbě špičkových výsledků? Můžete tyto výsledky nějak blíže charakterizovat (viz konkrétní výsledky v příloze)?

Přibližně jedna třetina výstupů vzniká v mezinárodní spolupráci. Rozhodující je tato forma publikace především pro nejkvalitnější výstupy, které se nacházejí v Q1 a kde články s mezinárodní spoluprací představují 78 % případů. Z 35 výstupů s mezinárodní spoluprací v Q1 má téměř polovina českého reprint autora. O formě spolupráce lze však obtížně dělat nějaké závěry. Na jedné straně zde nacházíme autorské kolektivy s dominancí pracovníků z českých institucí, na straně druhé případy, kdy v početném kolektivu autorů se nachází cizinec, který krátkodobě (PhD, postdoc) působil na české instituci. V každém případě je zřejmé, že mezinárodní spolupráce má vedle obsahového/vědeckého přínosu také význam z hlediska přístupu k publikování v prestižních časopisech.

7. Do jaké míry lze považovat výsledky klasifikované jako D1 a Q1 za domácí „know-how“ (viz konkrétní výsledky v příloze)? Je tento podíl podle vašich zkušeností v souladu s praxí v zahraničí?

Předpokládám, že ve všech hodnocených výstupech se projevuje domácí „know-how“. Ovšem určit jeho míru v člancích vzniklých mezinárodní spoluprací je obtížné. A není to jen důsledek užití stávajících kvantitativních informací. Pochybuji, že k tomuto úkolu lze najít nástroj, který by poskytoval objektivní výsledky.

8. Existují WoS kategorie, které jsou v oboru nadprůměrně dobré? Můžete je stručně okomentovat (nově je vám k tomu v analýze k dispozici podpůrný graf)?

Členění FORDu 5.4 Sociology na jednotlivé kategorie WoS, kterých je devět, je důležité pro pochopení a interpretaci výsledků tohoto heterogenního oboru. Stěžejní je především kategorie Sociology, která zahrnuje 53 % výstupů oboru FORD a zároveň představuje užší vymezení publikačních výstupů, které jsou tematicky blíže k tomu, jak chápeme vědní obor sociologie. Naopak tematicky více odlišné jsou další dvě početně významněji zastoupené kategorie WoS s výrazně interdisciplinárním charakterem - Anthropology (24 % výstupů) a Social Sciences-Mathematical Methods (10 % výstupů). V prvním případě se jedná o příspěvky s výrazným přesahem do přírodovědných oborů, ve druhém často o metodicky zaměřené příspěvky, často s ekonomickou orientací (ekonometrie, statistika), ale metodicky využitelné v širším souboru sociálně vědních oborů. Nejedná se jen o tematické zaměření článků v těchto WoS kategoriích, ale i o povahu a zařazení časopisů, kde jsou publikovány. Ve většině případů se jedná o časopisy, které jsou řazeny do dvou a více oborů FORD – v případě Anthropology se jedná o kombinaci s biologickými a geo-vědními obory, u Social Sciences-Mathematical Methods s ekonomickými a matematicko-statistickými obory. Jde tedy o obory, kde je často trochu jiný charakter publikační a citační praxe. Je to právě kategorie WoS Anthropology, která v rámci hodnoceného FORDu dosahuje nejlepších bibliometrických výsledků. V rámci své kategorie má umístěno 41 % výstupů v Q1 (EU15 40 %) a i v dalších parametrech hodnocení, včetně např. benchmarku mediánů, plně ob stojí v mezinárodním srovnání. Zajímavý je i kvantitativní nárůst publikací u této kategorie z 20 v roce 2016 na 35 v roce 2018.

Zároveň se obě výše zmiňované kategorie zásadním způsobem podílejí na nejkvalitnějších publikacích v rámci celého FORDu 5.4 Sociology. Obě představují v souhrnu 92% publikací v D1 (samotná Social Sciences-Mathematical Methods 75%) a 64% v Q1.

9. Dochází k významným překryvům s jinými obory, zejména u článků v pásmech D1/Q1? Můžete to stručně okomentovat? Odpovídají publikace klasifikované jako D1 a Q1 předpokládaným obsahem a zaměřením skutečně výzkumu v oboru FORD do jakého jsou přiřazeny (viz seznam jednotlivých článků v excelovské příloze 3).

Ve FORDu 5.4 Sociology dochází k významným překryvům s ostatními FORDy, a to především u D1/Q1 i Q2. U D1 je všech 11 publikací zařazeno do více FORDů, u Q1 je to 84 % a u Q2 77 %. Je to dáno především vysokým zastoupením WoS kategorií Anthropology a Social Sciences-Mathematical Methods, pro které je díky jejich interdisciplinaritě toto zařazení typické (viz výše). Můžeme tedy konstatovat, že D1/Q1 jsou profilovány výstupy interdisciplinární nebo metodologické povahy a jsou často tematicky vzdáleny od jádrového zaměření vlastní sociologie.

10. Jaké VO jsou podle oborových bibliometrických zpráv v daném oboru nejvýznamnější z hlediska produkce v D1 a Q1? Odpovídá významný podíl na špičkových výstupech relativně velikosti VO (viz referenční údaje a vaše znalosti oboru)?

Zodpovězení otázek týkajících se výkonnosti VO je bez znalosti počtu FTE problematické. Můžeme tedy jen komentovat předložené výsledky bibliometrické analýzy bez možnosti dělat korektní hodnocení a vyvozovat závěry. Z hlediska absolutních počtů dominují dvě instituce: Univerzita Karlova (podíl 38 %) a Masarykova univerzita (27 %), s odstupem následuje Sociologický ústav AV ČR (11 %) a další instituce s podílem pod 5 %. Nejvyšší podíl na nejkvalitnějších výstupech má Univerzita Karlova (D1 83%, Q1 58%), Národohospodářský ústav (D1 50%, Q1 18%) a Masarykova univerzita (D1 8%, Q1 22%) Samozřejmě s přihlédnutím k diskusnímu zařazení řady příspěvků do FORdu Sociology (především Národohospodářský ústav – viz výše).

Základní otázky – významné VO v oboru

11. Jaký je bibliometrický profil nejdůležitějších z těchto VO ve srovnání s benchmarky (svět, EU15, ČR)? Dosahují dle bibliometrie úrovně EU15 resp. světové úrovně, případně ji převyšují?

Protože celkové hodnocení FORDu vůči evropským či světovým bibliometrickým parametrům nevyznívá příliš dobře, nemůže být příliš odlišná ani situace ve VO s největším počtem publikací. Zatímco podíl Q1+Q2 v rámci zemí EU15 činí 63 %, obdobný podíl za Univerzitu Karlovu dosahuje 46 % a za Masarykovu univerzitu 30 %. Nejlepších hodnot v tomto způsobu hodnocení dosahuje Národohospodářský ústav s 67 %, resp. oba Archeologické ústavy AV ČR (Praha a Brno), kde tento podíl činí 84 %. Ve srovnání s oběma uvedenými univerzitami se však jedná o řádově nižší celkový počet výstupů. Při bližším pohledu na výsledky produkce jednotlivých VO je zřejmé, že důležitou roli hraje nejen jejich velikost, ale i výzkumné zaměření, resp. rozmanitost vědeckých směrů v rámci VO. Tento aspekt vynikne právě u poměrně heterogenního FORDu 5.4 Sociology. VO typu Karlovy nebo Masarykovy univerzity pokrývají svým výzkum celý rozsah FORDu, zatímco Archeologický ústav především kategorii WoS Anthropology nebo Sociologický ústav hlavně kategorii WoS Sociology. Z povahy tohoto zaměření pak do určité míry vyplývá i nízký podíl prestižních publikací Sociologického ústavu, kde zastoupení Q1 a Q2 dosahuje jen 8 %.

12. Je podle vašeho názoru bibliometrický výkon zásadní také z hlediska mise těchto VO? (Např. některé VO věnující se aplikovanému výzkumu mohou mít významný výkon v M2, ale z hlediska jejich mise nemusí mít zásadní úlohu.)

VO uváděné v přehledu nejvýznamnějších organizací se zaměřují převážně na základní výzkum.

13. Respektive můžete vyzdvihnout VO, která nemá mezi top 10 institucemi tak vysoký podíl v D1/Q1 na celonárodní úrovni, ale z hlediska své velikosti ve skutečnosti převyšuje výkon větších institucí?

Protože chybějí údaje o FTE, nelze na tuto otázku odpovědět.

14. Existují v oboru VO, které podle Vašeho názoru produkují významný podíl národních výsledků, přesto se mezi špičkovými VO neobjevují? Je v některých z těchto VO je významné vysoké zastoupení výsledků vytvořených ve velkých kolaboracích, v mezinárodní spolupráci a výsledků s cizím reprint autorem? A naopak, existuje v oboru špičková instituce, která výrazněji než ostatní VO tvoří vynikající výsledky vlastním přispěním?

O takových VO nevím.

15. Můžete se pokusit vyjmenovat publikačně výrazně slabé (ve srovnání se světem) organizace a to v obou významech: hodně publikací v nízkých pásmech i málo nebo žádné publikace u těch VO, kde by se očekávaly?

Blíže viz bod 11.

Summary

The data for the current evaluation of bibliometric analysis are based on data from publications in the years 2016 to 2018. During this period, 331 results are entered in the field of 5.4 Sociology for the Czechia (of which 100 for 2016, 115 for 2017 and 116 for 2018). The relative distribution and absolute numbers of results by quartiles do not resonate in comparison with the EU15 resp. all over the world too favorably. In the Czech Republic, Q1 + Q2 includes 35% of outputs from Czech production (EU15 63%) and Q3 + Q4 65% of Czech production (EU15 37%), with Q4 completely dominating in the Czech Republic with 48% of results. Even the absolute publication production of the Czech Republic related to the production of the EU15 is not high: the production of the Czech Republic represents 1.07% of the production of the EU15, while the population of the Czech Republic represents 2.59% of the EU15 and 2.29% of FTE of R&D academics. Taking into account the different population sizes, the results are even worse than shown in Figure 3. Ford Sociology thus produces only 16%, 19% and 26% of what the EU15 countries produce on average in groups D1, Q1 and Q2. The higher representation of publication outputs in Q4 can be partly justified by the existence of several specifics associated with the regional nature of the researched problems and thus by the lower response of publication outputs at the international level. Approximately one third of the outputs are generated in international cooperation. This form of publication is decisive, especially for the best outputs, which are found in Q1 and where articles with international cooperation represent 78% of cases. In terms

of absolute numbers of publications, two institutions dominate: Charles University (share 38%) and Masaryk University (27%), followed by the Institute of Sociology of the ASCR (11%) and other institutions with a share below 5%.